Stand van zaken: *Versterking Kwaliteit & Integriteit Lokaal Bestuur*

Relevantie van het thema ondermijnende criminaliteit
De aandacht voor ondermijning en weerbaar bestuur is blijvend. De gevoelde urgentie is groot. Dit blijkt wel uit de wijze waarop de verantwoordelijk minister bij vrijwel elke vergadering van de vaste kamer commissie uiterst kritisch wordt bevraagd over de vertoonde voortgang. Bestuurders in het nauw verdienen op dit moment veel aandacht. Op 13 februari 2019 is de website www.weerbaarbestuur.nl gelanceerd. Nergens wordt de problematiek meer weggewuifd en alle betrokkenen buigen zich over de meest effectieve strategie. Dit blijkt ook wel uit het feit dat veel overheden (andere provincies en gemeenten) 'aanjaagteams' zijn gestart om de rol te verkennen die hen het beste past in de aanpak van ondermijnende criminaliteit.

Overheid en ondermijning
Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het met het RIEC samenstellen van een ondermijningsbeeld en hierop acteren zoals prioriteren en handhaven. Provincies leveren specialistische expertise op bijvoorbeeld BIBOB en de typische provinciedossiers (recreatieparken, waterwegen, bedrijventerreinen et cetera). De Rijksoverheid stelt extra budget beschikbaar (impulsfinanciering). Deze middelen en de projectfinanciering dienen geen éénmalig doel maar moeten een blijvende boost geven aan de vergroting van de weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit.

Context Noord-Holland
Goed nieuws is dat elke Noord-Hollandse gemeente inmiddels beschikt over een eigen gemeentelijk ondermijningsbeeld, waarin de grootste externe dreigingen wat betreft ondermijnende criminaliteit naar voren komen. Daarnaast hebben de Noord-Hollandse gemeenten samen met het RIEC Noord-Holland een gezamenlijk 'Versterkingsplan' gemaakt. Dit plan richt zich voornamelijk op druggerelateerde ondermijnende criminaliteit.
In Noord-Holland verschilt de schaalgrootte van de betreffende gemeenten, de aanwezige expertise en de lokaal als meest urgent beleefde problematiek, enorm. Alleen al om deze reden is het provinciaal perspectief van groot belang. Het delen van best practices en elders beproefd handelingsperspectief is zeer bruikbaar. Opgebouwde of ingekochte expertise wordt als het ware "hergebruikt".

Rol van de provincie in de aanpak van ondermijnende criminaliteit
In de afgelopen maanden is door het projectteam *Versterking Kwaliteit & Integriteit Lokaal Bestuur* (gestart op 1 september 2018, op 26 maart 2018 vanuit motie 110 gefinancierd als addendum op de begroting) het veld verkend en zijn de banden met de belangrijkste spelers aangehaald. Er is met bestuurders en ambtenaren gesproken over concrete problematiek, om te verkennen waar de grootste behoeftes liggen en welke samenwerkingsmogelijkheden er zijn. Vergelijkbare gesprekken zijn er gevoerd met alle provincies, de drie verschillende RIEC's in Noord-Holland, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en verschillende onderzoeksinstellingen.
Intern is het tweekoppig projectteam aangesloten op de staande organisatie en werkt het per dossier met verschillende collega's samen.
Sinds januari 2019 is de provincie vanuit het project ook toegetreden tot de stuurgroep van RIEC Noord-Holland. Getalsmatig is dit RIEC voor de provincie het meest relevant, daar dit RIEC 38 van de 47 gemeenten in de provincie bedient. Door toetreding tot de stuurgroep is de informatie- en agenderingspositie van de provincie versterkt. Daarnaast heeft het projectteam eigen toegang tot de ondermijningsbeelden en kan aldus volledig geïnformeerd bijstand bieden aan gemeenten die hierom vragen.

Uit deze verkenning van samenwerkingsmogelijkheden is naar voren gekomen dat aan onderstaande rollen van de provincie de meeste behoefte bestaat:

1. Expert: Bijdragen aan de weerbaarheid van het lokaal bestuur door kennis en ervaring mee te brengen op het gebied van integriteit & governance plus door overzicht te hebben van wat er provincie breed speelt en gemeentelijk wordt ondernomen.
2. Verbinder: Koppelen van gemeenten aan private partijen en maatschappelijke partners (notariaat, vastgoed etc), samenbrengen van partijen met de focus op gemeentegrens overstijgende vraagstukken

en bevorderen en delen van best practices.
3. Aanjager: Door middel van co-financiering mogelijk maken van initiatieven waarbij integrale ondermijningsvraagstukken op een innovatieve manier worden aangepakt en waarbij bij succes de focus ligt op bestendiging van dit initiatief.

Overzicht van activiteiten
Nu de gewenste rollen en daarmee behoeftes duidelijk zijn, richt het project zich op een concrete vertaling hiervan naar activiteiten. De activiteiten zijn onderverdeeld in de categorieën: 1. Vergroten Lokaal Handelingsperspectief, 2. Versterken van Bewustzijn en 3. Provinciaal Weerbaarheidsbeeld.

1. Vergroten Lokaal Handelingsperspectief

Quickscan Gemeentelijke Weerbaarheid
In samenwerking met RIEC-Noord-Holland wordt voor Noord-Hollandse Gemeenten een *Quickscan Gemeentelijke Weerbaarheid* ontwikkeld die in beeld brengt of een gemeente goed is voorbereid op eventuele kwetsbaarheden in de eigen organisatie op het gebied van integriteit, maar ook of zij weerbaar is tegen gerichte ondermijnende acties van buitenaf, die uit het lokale ondermijningsbeeld naar voren komen. De focus ligt hierbij op potentieel kwetsbare werkprocessen.
Dit is nieuw en zal als pilot bij een drietal gemeenten worden getest. In Velsen en Hoorn is de pilot reeds van start. In een derde gemeente lopen hierover gesprekken. De uitvoering van de pilots en ontwikkeling van de Quickscan gebeurt in samenwerking met de onderzoeksbureaus *Pro Facto* en *Arena Consulting*. Na afloop van de Quickscan zullen voor de gemeente aanbevelingen worden geformuleerd hoe de gemeente zich beter en weerbaarder kan inrichten.
Het doel is om na afloop van de pilots een weerbaarheidsscan te hebben ontwikkeld waar ook andere Noord-Hollandse gemeenten mee aan de slag kunnen.

Financiering lokale pilots
Ter stimulering van een innovatieve lokale aanpak van ondermijnende criminaliteit heeft u als Staten budget gereserveerd voor lokale pilots. Het maximum is hierbij gezet op 50.000 euro per pilot. De belangrijkste criteria voor toekenning zijn:

1. Het probleem dat in de pilot centraal staat is gemeente-grensoverschrijdend
2. De aanpak van het probleem is vernieuwend
3. In de pilot gaat het altijd om cofinanciering, waarbij bij succes de gemeente voornemens is de aanpak zelfstandig voor te zetten en te exporteren naar andere Noord-Hollandse gemeenten.

Wanneer een gemeente een voorstel heeft ingediend dat voldoet aan de criteria volgen één of meerdere vervolggesprekken, waarbij wordt gesproken over planning, mogelijke risico's en het op te leveren resultaat.

Exporteren BIBOB kennis en ervaring
De uitwisseling van BIBOB expertise vanuit de provincie richting gemeenten wordt actief bevorderd. De provincie heeft hierin reeds een goede naam opgebouwd en dit is bekend bij gemeenten.
Er lopen verschillende gesprekken voor samenwerking. Actief worden nu de mogelijkheden besproken voor het geven van meer BIBOB trainingen (deze zijn reeds eerder gegeven), hulp bij een specifieke BIBOB casus en advisering in de opvolging van de uitkomsten van een BIBOB onderzoek.

Landelijk aandacht voor lokale problematiek
Als prioriteit is gesteld dat problemen die lokaal bij gemeenten spelen, waar nog niet het geval, ook landelijk aandacht krijgen.
Vanuit deze gedachte wordt ook samengewerkt met de andere provincies. Dit was bijvoorbeeld het geval op 14 maart 2019 tijdens het Algemeen Overleg over ondermijning met minister Grapperhaus, waar issues uit de regio zijn aangekaart. In dit proces heeft de provincie Noord-Holland vanuit dit project gezamenlijk met de provincie Utrecht de lead genomen. In zijn algemeenheid zijn de bestuurlijke lijnen met Den Haag kort.

Verzamelen lokaal handelingsperspectief
Door de hoeveelheid aan zaken die aan 'ondermijnende criminaliteit' en 'een weerbare overheid' worden gelinkt, zien bestuurders en ambtenaren door de bomen vaak het bos niet meer.
Vanuit het project wordt daarom gewerkt aan beknopte exposé's voor bestuurders en ambtenaren. Deze overzichten geven een beeld van de verschillende oplossingsmogelijkheden die er zijn. De onderwerpen waar nu beschrijvingen voor gemaakt zijn: data gestuurde aanpak van ondermijnende criminaliteit, preventie identiteitsfraude, toepassing van nudging, preventie integriteitsrisico's, omgang met milieucriminaliteit en vitaliteit bedrijventerreinen.
Het gaat erom in deze documenten beknopt en praktisch bruikbaar handelingsperspectief te bieden. Ze zijn gemaakt op basis van best practices (liefst verzameld binnen de eigen provincie), experts met wie is gesproken en eigen expertise. Deze hand-outs zorgen ervoor dat de provincie lokaal gericht kan adviseren en dat de beste voorbeelden worden hergebruikt. Het doel is een duidelijke aanpak van ondermijning in de provincie Noord-Holland en daarmee een continu proces van monitoring en discussie over best practices en samenwerking te bevorderen. Dit zorgt voor een regionale boost.

Recreatieparken
Landelijk is er veel aandacht voor de ondermijnende criminaliteit die plaatsvindt op vakantieparken. Om deze reden heeft het project zich aangesloten bij de 'landelijke impuls aanpak vakantieparken', geïnitieerd vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Doel hiervan is om gemeenten en provincies in heel Nederland kennis en ervaring te laten uitwisselen en ook te laten experimenteren met verschillende aanpakken. Het project heeft meerdere gemeenten verbonden aan kennispartners uit dit netwerk en is momenteel in gesprek met een aantal gemeenten om vanuit deze landelijke impuls een gezamenlijke aanpak op te zetten.
Momenteel lopen er ook gesprekken om samen met een onderzoekspartner die thuis is in het veld een aantal pilotgemeenten te selecteren om verschillende vormen van beleid te testen en een barrièremodel te ontwikkelen voor alle gemeenten hoe ondermijnende problematiek op recreatieparken kan worden voorkomen en bestreden. Hierbij zal ook gebruik worden gemaakt van de uitkomsten van het recent verschenen onderzoek van ons Interbestuurlijk Toezicht: *Illegaal Gebruik op Recreatieparken*. In dit onderzoek is de aanpak van Noord-Hollandse gemeenten in het toezicht op illegaal gebruik van recreatieparken onderzocht.

2. Versterken van Bewustzijn

Bestuurlijke bijeenkomst
Momenteel is het project ook bezig met de organisatie van een nieuwe bestuurlijke bijeenkomst, waarbij de commissaris van de koning burgemeesters, dijkgraven, hoofden RIEC's, politie en OM spreken over de gezamenlijke Noord-Hollandse aanpak van ondermijnende criminaliteit en de bestendiging van een weerbaar bestuur. Dit zal gebeuren aan de hand van de concrete samenwerkingsverbanden die nu actief zijn (zoals dit project en het versterkingsplan), maar ook door vervolg te geven aan eerder bestuurlijke samenkomsten op dit thema. Deze bijeenkomst zal in het najaar van 2019 plaatsvinden.
In april 2019 is door de zogenaamde 'kopgroep' van de meest geprofileerde burgemeesters op dit terrein, die tegelijkertijd de verschillende regio's in Noord-Holland vertegenwoordigen al samengekomen om een eerste inkleuring te geven aan het programma van de nieuwe bestuurlijke bijeenkomst en onderlinge vraagstukken en dilemma's uit te wisselen. In augustus 2019 zal dit voor de tweede maal plaatsvinden.

Betrekken Beroepsgroepen & Ondernemers
Voor een succesvolle aanpak van ondermijnende criminaliteit is de samenwerking tussen overheid en ondernemers en beroepsgroepen (zoals notarissen, makelaars, bankiers, advocaten et cetera) die een belangrijke schakel vormen in een succesvolle aanpak zeer belangrijk. Om deze reden heeft dit project 5 juni jongst leden een bijeenkomst georganiseerd met de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie. Dilemma dat hier centraal stond was: hoe kunnen notarissen poortwachter zijn en tegelijkertijd succesvol ondernemer? Het spanningsveld tussen het commercieel en het maatschappelijk belang bij het opwerpen van barrières tegen criminelen hebben we voor dit gemeentegrens overstijgend maatschappelijk probleem getracht zo bespreekbaar te maken.
Ook met het bedrijfsleven dat geen professionele bemoeienis heeft met de weerbaarheid tegen

ondermijning, wordt de samenwerking uitdrukkelijk gezocht. Branche en beroepsverenigingen zijn vaak goed georganiseerd en pakken ook zelfstandig een rol als het gaat om bescherming tegen ondermijnende criminaliteit. Om de actie- en meldingsbereidheid bij Noord-Hollandse ondernemers zo groot mogelijk te maken wordt actief ingezet op bewustwording en verloopt de samenwerking onder andere met het Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing (RPC) Noord-Holland en VNO-NCW Noord-Holland.

3. Provinciaal Weerbaarheidsbeeld

Opstellen Provinciaal Weerbaarheidsbeeld
Tot slot zal dit project meer inzicht geven in de eventuele kwetsbaarheden van de eigen provinciale organisatie. Dit onderzoek zal na de zomer van dit jaar worden afgerond en geschiedt in samenwerking met het Verwey Jonker instituut. De opbrengst van het onderzoek zal zijn:

- In beeld gebracht welke (werk)processen van de Provincie Noord-Holland kwetsbaar zijn voor integriteitsschendingen (waaronder ondermijning) en kunnen worden misbruikt voor particuliere belangen in plaats van dat zij ten goede komen aan het algemeen belang.
- Een overzicht welke kwetsbare (werk)processen binnenshuis worden uitgevoerd en welke kwetsbare processen buitenshuis bij de publieke verbonden partijen (zoals omgevingsdiensten, recreatieschappen) worden uitgevoerd.
- Op basis van de geconstateerde kwetsbaarheden aanbevelingen kunnen formuleren die de Provincie Noord-Holland zullen helpen om 1. weerbaarder te worden tegen misbruik van de kwetsbaarheden van een (werk)proces of 2. de kwetsbaarheden zelf doen afnemen. Deze aanbevelingen zullen dus vooral gaan over de beheersbaarheid van de risico's.

Opbrengst van het onderzoek dient ter weerbaarder worden van de eigen organisatie, maar de lessen zullen ook beschikbaar worden gesteld ter lering voor andere geïnteresseerde organisaties.

Vervolg
De uitvoering van bovenstaande activiteiten zorgt ervoor dat de provincie haar bijdrage levert aan het weerbaarder maken van het Noord-Hollands lokaal bestuur en de gezamenlijke aanpak van ondermijnende criminaliteit. Deze maanden staat de uitvoering centraal, waarbij tegelijkertijd de ogen geopend blijven voor nieuwe kansen die zich kunnen aan dienen. De versterkte informatiepositie en actieve houding in het netwerk stimuleren dit.
Aan het eind van het project zal het projectteam adviseren welke rol op dit dossier voor de Provincie de meeste meerwaarde heeft en daaraan gekoppeld welke activiteiten gecontinueerd kunnen worden, zodat de initiatieven en activiteiten die het meest succesvol bleken te zijn, kunnen worden gecontinueerd.